

فصل ۴:

حداقل استانداردها در

تامین پناهگاه

اسکان

و اقلام غیر غذایی

• چگونه از این فصل استفاده کنیم :

این فصل متشکل از دو بخش است : (۱) پناهگاه و اسکان و (۲) اقلام غیر غذایی: مانند البسه، لوازم خواب و وسایل منزل. هر دو بخش استانداردهای عمومی لازم را برای هر یک از برنامه های امداد رسانی زیر ارایه می نماید: بازگشت به خانه های مسکونی و بازسازی آنها، جا دادن افراد در منزل دیگران، ایجاد پناهگاه های گروهی در ساختمان های موجود و اردوگاه های موقت یا دائمی.

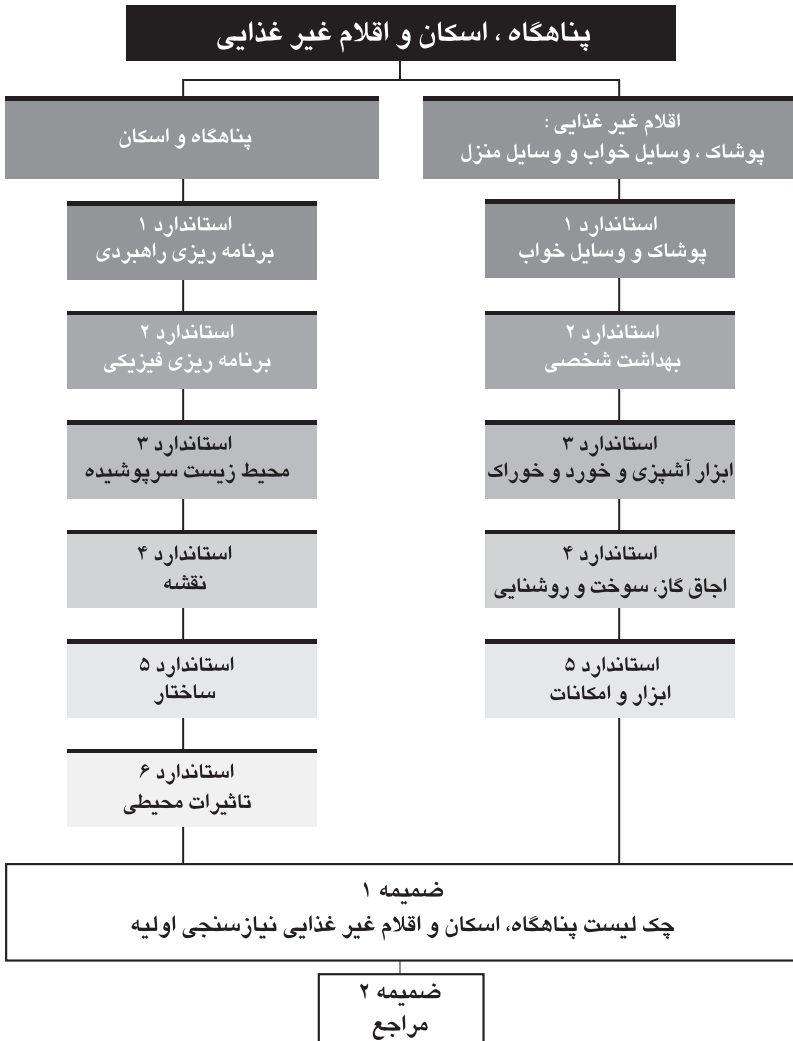
هر دو بخش شامل این موارد است:

- رعایت حداقل استاندارد ها: این استانداردها کیفی بوده و نشانگر حد اقل معیارهای ضروری در پناهگاه، زیستگاه و اقلام غیر غذایی است.
- شاخص های کلیدی: علایمی هستند که نشان می دهند آیا استانداردها کسب شده اند یا خیر. از طریق آنها می توان میزان تأثیر یا نتیجه برنامه ها و همچنین فرآیند یا روش های مورد استفاده را تعیین نمود. این معیارها ممکن است کمی یا کیفی باشند.
- نکات راهنما: اینها نکات ویژه ای هستند که در هنگام کاربرد استانداردها و شاخص ها در شرایط مختلف یا در هنگام برخورد با مشکلات عملی استفاده می شود و به صورت توصیه موارد اولویت دار در نظر گرفته می شوند. این مسائل ممکن است شامل موارد مهم مربوط به استانداردها یا شاخص ها بوده و به بیان معضلات، اختلاف نظر ها یا خلاهای اطلاعاتی بپردازد.

ضمیمه یک شامل چک لیست نیاز سنجی می باشد. در ضمیمه دو فهرستی از مراجع ، شامل منابع اطلاعاتی بیشتری که در آن چگونگی استفاده از نکات راهنما بیان شده، به چشم می خورد.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۲۰۶
۱- پناهگاه و محل سکونت.....	۲۱۱
۲- اقلام غیر غذایی: البسه، لوازم خواب و وسایل منزل.....	۲۳۰
ضمیمه ۱: پناهگاه، اسکان و اقلام غیر غذایی چک لیست ارزیابی اولیه.....	۲۳۸
ضمیمه ۲: مراجع.....	۲۴۴

مقدمه

ارتباط با مراجع قوانین بین المللی

برخورداری از حداقل امکانات پناهگاهی، سکونتی و اقلام غیر غذایی تجلی عملی اصول و قوانین مندرج در منشور بشردوستانه می باشد. منشور بشردوستانه در رابطه با اساسی ترین نیازهای حفظ بقا و منزلت انسان های مصیبت دیده ای است که درگیر جنگ می باشند و این موضوع در متن حقوق بشر بین المللی ، و قوانین بشردوستانه و حقوق پناهندگان آورده شده است. در کمک های بشردوستانه ،پناهگاه و محل سکونت مفاهیم آشنایی هستند که در بخش حق برخورداری از مسکن لحاظ شده و در قوانین حقوق بشر بیان شده است.

هر انسانی حق برخورداری از مسکن مکفی را دارد. این حق در ابزارهای قوانین بین المللی شناخته شده و شامل حق زندگی توأم با امنیت، صلح، منزلت و امنیت می باشد. جنبه های ویژه حق استفاده از مسکن شامل برخورداری از خدمات، امکانات، مواد و زیرساخت، استطاعت، قابلیت سکونت، دسترسی، موقعیت و مناسبات فرهنگی است. حق مسکن همچنین کالاها و خدمات را نظیر دسترسی پایدار به منابع طبیعی و عمومی، آب آشامیدنی سالم، انرژی مورد نیاز جهت پخت و پز، گرما و نور، امکانات بهداشتی و شستشو؛ امکانات انبار کردن مواد غذایی، دفع فضولات، دفع فاضلاب و خدمات اورژانس را در بر می گیرد. هر انسانی باید فضای کافی برای زندگی داشته باشد و در مقابل سرما، رطوبت، گرما، باران، باد یا دیگر خطرات سلامتی، مخاطرات ساختاری و ناقلان بیماری محافظت شود. مکان یابی محل سکونت و پناهگاه باید موجب دسترسی به خدمات بهداشتی، مدارس، مراکز مراقبت از کودکان و سایر امکانات اجتماعی و فرصت های معیشتی شود. نحوه ساخت محل سکونت، مواد ساختمانی مورد استفاده و سیاست های حمایتی باید به درستی بیانگر هویت فرهنگی و تنوع اماکن مسکونی باشد.

حق اسکان به طور لاینفکی با سایر حقوق بشر از جمله حمایت در برابر اخراج اجباری، اذیت و آزار و سایر مخاطرات امنیت جسمی و رفاه، حقوق فردی به منظور جلوگیری از تغییر مکان اجباری از منزل یا محل اسکان همیشگی و ممانعت از حملات مسلحانه با اهداف غیر نظامی در ارتباط است.

رعایت حداقل استانداردها در این فصل کتاب بیانگر حق سکونت به طور کامل نمی باشد، اما با وجود این استانداردهای کتاب **Sphere** مندرجات اصلی مربوط به حق سکونت را بیان کرده و در تحقق فزاینده این حقوق در سطح جهانی سهیم می باشد.

اهمیت پناهگاه محل سکونت و اقلام غیر غذایی در بمران

پناهگاه یک عامل تعیین کننده بقا در مراحل اولیه بحران می باشد. علاوه بر این مسئله، لزوم پناهگاه به منظور آسایش و امنیت شخصی و حمایت در برابر شرایط بد آب و هوایی و افزایش مقاومت در برابر بیماری و عدم سلامتی ضروری می باشد. این عامل برای دسترسی به منزلت انسانی و تداوم زندگی اجتماعی و خانوادگی در شرایط سخت تا حد امکان لازم می باشد.

پاسخ های مربوط به ایجاد پناهگاه و محل سکونت و اقلام غیر غذایی باید راهبردهای سازگار با منافع همگانی را مورد حمایت قرار دهد و تا حد امکان در فرآیندها خود کفا و خود گردان باشد. هریک از این پاسخ ها موجب کاهش اثرات سوء درازمدت بر محیط زیست و افزایش امکان تداوم فعالیت های حمایت از معاش در جوامع آسیب دیده می باشد.

بیشترین سطح پاسخ گویی به نیاز برای تأمین پناهگاه و ایجاد سلامتی، منزلت و استقلال شخصی با در نظر گرفتن معیارهایی نظیر تهیه البسه، پتو و امکانات خواب میسر می باشد. انسان ها برای تأمین نیازهای بهداشتی شان، تهیه غذا و مصرف آن و همچنین بر خورداری از حرارت مطبوع، مواد اولیه و امکانات نیاز دارند. خانواده های مصیبت دیده و آنهایی که از محل اسکانشان اخراج شده اند تنها قادرند از عهده نجات خودشان و مقادیر محدودی از مایملکشان برآیند، لذا در نظر گرفتن اقلام غیر غذایی مناسب برای برطرف نمودن نیازهای اساسی آنها لازم می باشد.

نوع امداد رسانی به مردم و ساکنان مصیبت دیده با توجه به عوامل اصلی نظیر: ماهیت و مقیاس بحران و در نتیجه نابودی پناهگاه، شرایط آب و هوایی و اوضاع محلی، وضعیت سیاسی و شرایط امنیتی ، بافت (روستایی یا شهری) و توانایی سازگاری جامعه تعیین می شود. در خصوص حقوق و نیازهای افرادی که به طور غیر مستقیم مصیبت دیده اند، مانند جوامع میزبان، باید ملاحظات ویژه ای صورت گیرد.

پس از آن متعاقباً هر گونه اقدامی که در پاسخ به مصیبت وارده، از طریق به کارگیری مهارت های شخصی و منابع مورد استفاده خانواده های مصیبت دیده، جهت احداث اماکن مسکونی طولانی مدت انجام می شود باید گزارش گردد تا احداث سکونت گاه های جدید و دائمی آغاز شود. احداث پناهگاه باید خانواده های مصیبت دیده را قادر سازد تا در مدت زمان کوتاهی با توجه به محدودیت منابع ، پس از یک پناهگاه موقت به مسکن های دائمی تر نقل مکان کنند.

مشارکت دادن زنان در برنامه های احداث پناهگاه و سکونت گاه می تواند دسترسی برابر و مطمئن همه اعضای مصیبت دیده را به پناهگاه، البسه، مواد اولیه ساختمانی، لوازم تهیه غذا و سایر مواد مورد نیاز تضمین نماید. لازم است با زنان در مورد مسائل عمده مانند امنیت و استقلال شخصی، منابع و ابزار تهیه مواد سوختی جهت آشپزی و تولید گرما و همچنین اطمینان از برخورداری یکسان از مسکن و سایر ملزومات زندگی مشورت شود. همچنین باید توجه خاصی به جلوگیری از مسایل ناشی از خشونت های جنسی و سوء استفاده های مربوطه و امداد رسانی به موقع معطوف گردد. بنابراین ضرورت دارد تا در زمان مقتضی زنان به مشارکت در طراحی و اجرای برنامه های احداث پناهگاه و سکونت گاه تشویق گردند.

ارتباط با فصل های دیگر کتاب

بسیاری از استانداردها در سایر فصل ها وابسته به این فصل است. پیشرفت درنیل به این استانداردها در یک مورد اغلب منجر به توسعه پیشرفت در سایر موارد می شود. برای نیل به یک پاسخ مؤثر، همکاری و هماهنگی نزدیک با سایر بخش ها مورد نیاز است. هماهنگی با سایر مقامات محلی و دیگر کارگزاران مسئول برای اطمینان از برآورده شدن نیازها و عدم تکرار تلاش ها و ارتقای سطح کیفی پناهگاه، زیستگاه و اقلام غیر غذایی الزامی به نظر می رسد.

همانگونه که مهیا کردن منابع آب کافی و بهداشت در نواحی که پناهگاه تأمین شده، برای اطمینان از وجود بهداشت و منزلت خانواده های مصیبت دیده ضروری می باشد. به همین صورت، در نظر گرفتن پناهگاه مناسب برای تأمین بهداشت و سلامت افراد آواره نیز نقش به سزایی دارد. همچنین ابزار آشپزی و خوراکی جهت امداد رسانی غذایی و اطمینان از برآورده شدن نیازهای تغذیه ای خانواده ها نیز ضروری به نظر می رسد.

در صورت لزوم استانداردها یا راهنمودهای خاص در سایر فصول فنی مورد استفاده قرار می گیرند.

ارتباط با استانداردهای مشترک در همه بخش‌ها

روش طراحی و اجرای مداخلات نقش به‌سزایی در موثر بودن آن دارد. این فصل باید دربرگیرنده استانداردهایی باشد که مربوط به مواردی از قبیل مشارکت عمومی، ارزیابی اولیه، پاسخ، هدفمندی، پایش، ارزشیابی، توانایی‌های امدادگران و مسئولیت‌پذیری آنها، نظارت، مدیریت و حمایت از پرسنل (به فصل ۱، صفحه ۲۱ مراجعه نمایید) بوده و در همه بخش‌ها مشترک است. به خصوص در هر نوع امداد رسانی، مشارکت افراد آسیب‌دیده - شامل افراد آسیب‌پذیری که در زیر به آنها اشاره شده است- باید به حداکثر برسد تا تناسب و کیفیت امداد رسانی تضمین شود.

آسیب‌پذیری‌ها و قابلیت‌های جمعیت آسیب‌دیده از بحران

گروه‌های آسیب‌پذیر در بحران‌ها عبارتند از زنان، کودکان، افراد مسن، افراد ناتوان و افرادی که مبتلا به HIV/AIDS (PLWH/A) هستند. در شرایط خاص ممکن است افراد به دلایل دیگری نظیر ویژگی‌های قومی، مذهبی، یا تمایلات سیاسی و یا حتی آوارگی آسیب‌پذیر شوند. این موارد اگر چه جامع نیست اما اغلب موارد را در برمی‌گیرد. آسیب‌پذیری‌های خاص توانایی افراد را برای مقابله با بحران و بقای آنها تحت تأثیر قرار می‌دهد و در چنین شرایطی افرادی که در معرض خطر بیشتری هستند باید شناسایی شوند.

در سراسر این کتاب راهنما، “گروه آسیب‌پذیر” به موارد بالا اطلاق می‌گردد. زمانی که گروهی در معرض تهدید قرار می‌گیرند، سایرین نیز تهدید می‌شوند. بنابراین، زمانی که از گروه‌های آسیب‌پذیر نام برده می‌شود، تمام گروه‌هایی که ذکر شد مورد خطاب قرار می‌گیرند. باید دقت کرد تا تمام گروه‌های آسیب‌دیده بر اساس نیازهای ویژه‌ای که دارند و بدون هیچ تبعیضی مورد حمایت قرار گیرند. با این حال باید در نظر داشت که جمعیت‌های آسیب‌دیده، مهارت‌ها و توانایی‌هایشان برای مقابله با بحران شناسایی و مورد حمایت قرار گیرند.

• حداقل استانداردها

۱- پناهگاه و اسکان

تأمین پناهگاه تا زمان ساخت و مرمت اماکن تخریب شده یا اسکان خانواده های بی خانمان در جوامع ویا مکان های موجود صورت می گیرد. هنگامی که چنین اقامتگاه های پراکنده ای وجود نداشته باشد، پناهگاه به شکل ساختمان ها یا ساختارهای عمومی بزرگ مانند انبارها، سالن ها ، پادگان ها و غیره و یا اردوگاه های دائمی یا موقت ارایه می شود.

راه حل های تأمین پناهگاه جهت اسکان تک واحدی هر خانواده می تواند کوتاه یا درازمدت و بر حسب میزان کمک های موجود، قوانین کاربری زمین یا مالکیت دستیابی به خدمات ویژه و ساختارهای اجتماعی، بهبود و توسعه مکان های اقامت باشد.

استاندارد ۱ پناهگاه و محل سکونت : برنامه ریزی راهبردی

راه حل های ارایه پناهگاه و زیستگاه های موجود بر اساس بازگشت یا میزبانی خانواده های آسیب دیده اولویت بندی شده و امنیت، بهداشت و رفاه آنها را تأمین می کند.

🔑 **شاخص های کلیدی** (باید همراه با نکات راهنما مطالعه شوند)

- در صورت امکان خانواده های آسیب دیده باید به محل اقامت اصلی خویش باز گردند (به نکته راهنمای شماره ۱ مراجعه نمایید).
- خانواده های آسیب دیده که توانایی بازگشت به اقامتگاه اصلی خود را ندارند، می توانند به صورت مستقل در جامعه میزبان ساکن شده و یا در صورت امکان با خانواده های میزبان زندگی کنند. (به نکته راهنمای شماره ۲ مراجعه نمایید)
- خانواده های آسیب دیده که توانایی بازگشت به محل زندگی اصلی خود را ندارند و یا نمی توانند به صورت مستقل در جامعه میزبان یا همراه با خانواده میزبان زندگی کنند، در پناهگاه

های دسته جمعی و یا در اقامتگاه های موقت یا اردوگاه های خود ساخته اسکان داده می شوند. (به نکته راهنمای شماره ۳ مراجعه نمایید)

- خطرات واقعی یا نهفته ای که امنیت جامعه آسیب دیده را تهدید می کند، باید مورد ارزیابی قرار گرفته و اقامتگاه ها یا سکونت گاه ها در فاصله امنی از چنین خطرات جانبی ساخته شوند (به نکته راهنمای شماره ۴ مراجعه نمایید).
- خطرات بلایای طبیعی شامل زلزله، فعالیت آتشفشانی ، رانش زمین، سیل یا تند باد باید به حداقل برسد و نواحی مربوطه در معرض بیماری یا ناقلان بیماری قرار نداشته باشد (به نکات راهنمای شماره ۴-۵ مراجعه نمایید).
- اینگونه مکان ها باید از مواد یا ابزار خطرناک تخلیه شوند و خطرات موجود مانند ساختمان های نا امن و بقایای آنها یا زمین های ناپایدار شناسایی و امنیت آنها تأمین شود، ضمن آنکه باید دسترسی به این مکان ها محدود یا متوقف گردد (به نکات راهنمای شماره ۴ و ۷ مراجعه نمایید).
- مالکیت زمین و یا حقوق استفاده از ساختمان ها یا مکان ها باید پیش از اشغال آنها تعیین شده و در صورت لزوم استفاده مجاز از آنها مورد موافقت قرار گیرد (به نکته راهنمای شماره ۸ مراجعه نمایید).
- آب و خدمات بهداشتی و امکانات اجتماعی شامل مراقبت های بهداشتی، مدارس و مکان های عبادت در دسترس بوده یا به نحو شایسته ای فراهم گردند (به نکته راهنمای شماره ۹ مراجعه نمایید).
- زیر بنای حمل و نقل، دسترسی به سکونت گاه ها را برای جا به جایی افراد و تأمین خدمات امکان پذیر می سازد (به نکته راهنمای شماره ۱۰ مراجعه نمایید).
- در صورت امکات، خانوار باید برای تداوم یا توسعه فعالیت های معیشتی به زمین، فعالیت های تجاری و خدمات دسترسی داشته باشند (به نکته راهنمای شماره ۱۱ مراجعه نمایید).

▪ نکات راهنما

۱. **بازگشت:** فرصت بازگشت به سرزمین یا ملک شخصی برای افراد آسیب دیده هدف عمده ای را تشکیل می دهد. مسکن خسارت دیده و زمین های اطراف آن برای بسیاری از خانواده های آسیب دیده دارایی های با ارزش محسوب می شوند با این حال ممکن است به دلایل امنیتی مانند اشغال شدن زمین، تداوم خشونت ها و درگیری ها، کشمکش های مذهبی و قومی، ترس از آزار و اذیت یا مین های زمینی و یا مواد منفجره عمل نکرده بازگشت میسر

نشود. تأمین پناهگاه از طریق بازسازی مناطق مسکونی تخریب شده، از راهبردهای تطابق گروهی حمایت می کند، الگوهای سکونت گاه را حفظ می نماید و استفاده از زیربناهای موجود را ممکن می سازد.

۲. **میزبانی توسط خانواده ها و سایر جوامع:** افراد آسیب دیده اغلب ترجیح می دهند در جامعه میزبان در کنار سایر اعضای خانواده یا مردمی که دارای مشترکات تاریخی، مذهبی و روابط دیگر هستند زندگی کنند. در شرایطی که نتوان این اولویت ها را برآورده نمود، امکان میزبانی توسط گروه های دیگر در متن جامعه امکان پذیر است، البته خطرات امنیتی موجود یا اختلافات قومی باید مد نظر قرار گیرد. تأمین پناهگاه ممکن است شامل حمایت جهت گسترش یا ارتقای پناهگاه خانوادگی موجود و سایر امکانات برای بهتر سکنی دادن خانواده های بی خانمان شود، حتی می توان از پناهگاه دیگری در نزدیکی خانواده میزبان بهره برد. افزایش جمعیت و تقاضا برای امکانات اجتماعی و اقدامات زیربنایی باید مورد تأکید و ارزیابی واقع شود. تأمین پناهگاه از طریق ساخت مسکن بیشتر و دایمی در جوامع میزبان از راهبردهای تطابق گروهی حمایت می کند.

۳. **سکونت گاه های گروهی:** اردوگاه های اسکان موقت نباید تنها راه پاسخ باشد. چنین راه حل هایی ممکن است در مناطقی که امنیت خانواده های تک افتاده در خطر است و یا خدمات ضروری مانند آب و غذا محدود می باشد، مورد نیاز واقع شود. تأمین پناهگاه های عمومی در بناهای بزرگ یا ساختمان ها باعث حفاظت موقت در شرایط بد آب و هوایی می شود و ممکن است در آب و هوای سرد که محدودیت منابع گرما را در اقامتگاه های انفرادی وجود دارد ترجیح داده شود. گرچه اغلب از ساختمان مدارس برای اسکان خانوادگی آسیب دیده استفاده می شود، اما بهتر است به منظور ادامه تحصیل بچه های میزبان و افراد بی خانمان از ساختمان های دیگر هم استفاده شود. باید مراقب بود تا سکونت گاه های گروهی به خودی خود هدف حملات قرار نگرفته و یا ایجاد خطر امنیتی برای جمعیت اطراف ننماید.

۴. **ارزیابی آسیب پذیری و خطر:** ارزیابی آسیب پذیری و خطر بسیار ضروری بوده و باید در زمینه تهدیدات امنیتی واقعی یا بالقوه و یا آسیب پذیری های اقتصادی و اجتماعی خاص مربوط به گروه های اجتماعی مختلف در جوامع آسیب دیده و میزبان باشد(به استاندارد ارزیابی اولیه صفحه ۲۹ مراجعه نمایید).

۵. **بلاای طبیعی:** خطرات ناشی از تاثیرات منطقه ای بلاای طبیعی مانند زلزله ، فعالیت آتشفشانی، رانش زمین ، سیل یا تند باد در هر منطقه ای باید مورد ارزیابی قرار گیرد. از مکان های نزدیک به ساختمان ها یا سازه های آسیب پذیر در مقابل پس لرزه ها یا زمین

های آسیب پذیر نسبت به رانش زمین، زمین های پست منتهی به جریان های گدازه آتشفشانی یا تجمع گازهای خروجی آتش فشان، سواحل کناری رودخانه ها و سیستم هایی که مستعد سیل هستند و مکان هایی که در معرض تندبادها می باشند، باید دوری جست تا خطرات ارزیابی شده بازگشت به چنین مناطقی به طور رضایت بخشی کاهش یابد.

۶. **مواد و کالاهای خطرناک:** مواد و کالاهای خطرناک باید دور ریخته شوند و یا پس از بحران های طبیعی نظیر زلزله، سیل و طوفان های شدید مشخص گردند. همچنین مین ها و مواد منفجره خنثی نشده و بدست آمده از جنگ های فعلی و قبلی باید شناسایی شوند. وجود چنین مواد و خطرات بالقوه مربوط به حملشان باید توسط پرسنل متخصص مشخص گردد. زمان و تخصص مورد نیاز برای جا به جایی مطمئن آنها ممکن است استفاده از تمام مناطق آسیب دیده یا بخشی از آن را غیر ممکن سازد.

۷. **ارزیابی ساختاری:** استقامت ساختار بناها در نواحی مسکونی باید توسط پرسنل با کفایت ارزیابی شود این ارزیابی شامل تأثیرات سست شدن بیشتر بناها در اثر پس لرزه های زلزله، سیل و تندباد و غیره می باشد. درمورد پناهگاه های گروهی، توانایی ساختمان های موجود جهت پذیرش بار اضافی و افزایش خطر خرابی قسمت های ساختمان مانند کف، دیوارهای جدا کننده، سقف و غیره باید مورد ارزیابی قرار گیرد.

۸. **مالکیت زمین و ساختمان و استفاده از آن:** عموماً بدلیل چنین مواردی اختلاف نظر وجود دارد، خصوصاً زمانی که سند ثبتی در دست نباشد یا در مورد مالکیت اختلاف نظر وجود داشته باشد. در اینگونه موارد مالکیت محل یا ساختمان باید تعیین شده و دارندگان حقوق رسمی و یا قانونی باید تا حد امکان مشخص گردند. حقوق مالکیت زمین و حقوق گروه های آسیب پذیر مانند حقوق رسمی و میراثی باید مشخص گردد و مورد حمایت واقع گردد، خصوصاً در زمانی که دارنده این حقوق یا اسناد بر اثر یک بحران وفات یابد و یا بی خانمان شود.

۹. **دسترس به خدمات و امکانات:** خدمات موجود یا بازسازی شده باید مشخص گردد و تا جایی که امکان دارد قبل از ایجاد امکانات جدید مورد استفاده واقع شود (به قسمت آبرسانی و توسعه خدمات بهداشتی در فصل خدمات بهداشتی صفحه ۵۱ مراجعه نمایید).

۱۰. **دسترسی به مناطق مسکونی:** دسترسی به سکونت گاه با توجه به شرایط جاده ای و نزدیکی به باند فرودگاه، راه آهن یا بنادر جهت اهداف امداد رسانی و با در نظر گرفتن محدودیت های فصلی و خطرات دیگر باید مورد ارزیابی قرار گیرد. در مورد پناهگاه های گروهی و اردوگاه های موقت یا دائمی، باید امکان دسترسی کامیون های سنگین از راه های

مختلف به محل پناهگاه و انبارهای اولیه و نقاط توزیع مواد غذایی موجود باشد. سایر تجهیزات باید توسط وسائل نقلیه سبک در دسترس قرار گیرد.

۱۱. **حمایت های معیشتی:** شناخت فعالیت های اقتصادی پیش از وقوع حادثه در جمعیت آسیب دیده و فرصت هایی که در پس از حادثه برای جمعیت پیش می آید، می تواند راهنمای اسکان دادن جمعیت آسیب دیده باشد. این راهنمایی در خصوص دسترسی به زمین و امکانات زراعی و چراگاه، موقعیت و دسترسی به بازار و دسترسی به خدمات محلی که برای فعالیت های خاص اقتصادی ضروری است می باشد. اختلاف در نیازهای اقتصادی و اجتماعی و محدودیت های گروه های آسیب پذیر در جوامع بی خانمان یا میزبان باید مورد ارزیابی قرار گرفته و رسیدگی شود. (به استانداردهای امنیت در صفحه ۱۱۹ مراجعه نمایید).

استانداردهای پناهگاه و سکونت گاه ۲، برنامه ریزی فیزیکی

برنامه ریزی های فیزیکی باید طوری انجام شود که دسترسی مطمئن به پناهگاه ها و امکانات و خدمات ضروری فراهم شود و همچنین فواصل پناهگاه های انفرادی مناسب بوده و حریم شخصی رعایت گردد.

شاخص های کلیدی (باید همراه با نکات راهنما مطالعه شوند)

- برنامه ریزی های مشارکتی که توسط خانواده، همسایه ها یا گروه های روستایی به عنوان شبکه های اجتماعی حمایتگر انجام می شود، موجب دسترسی مطمئن و استفاده از پناهگاه ها و امکانات خدمات ضروری می شود. (به نکته راهنمای شماره ۱ مراجعه نمایید).
- تمامی اعضای جامعه آسیب دیده دسترسی یکسانی به آب، امکانات بهداشتی، مراقبت های بهداشتی، دفع فضولات، مکان دفن اموات، امکانات اجتماعی شامل مدارس، عبادتگاه ها، محل های ملاقات و نقاط تفریحی دارند (به نکات راهنمای شماره ۴-۲ مراجعه نمایید).
- اردوگاه های موقت یا دائمی با مترائز حداقل ۴۵ متر مربع برای هر فرد ساخته شده است (به نکته راهنمای شماره ۵ مراجعه نمایید).
- با استفاده از توپوگرافی سطحی، ایجاد یا بهبود فاضلاب ها تسهیل شده و شرایط مناسب زمین برای حفاری توالت ها که اولین سیستم بهداشتی به شمار می روند فراهم می گردد. (به نکته راهنمای شماره ۶ مراجعه نمایید).

- راه ها و مسیرهایی برای دسترسی مطمئن در تمام فصول به سکونت گاه های فردی و امکانات موجود می باشد (به نکته راهنمای شماره ۷ مراجعه نمایید).
- پناهگاه های گروهی دارای منافذی جهت خروج اضطراری بوده و این منافذ طوری تعبیه شده اند که دسترسی به آنها تحت نظارت بوده و هیچ خطر امنیتی برای ساکنان به همراه ندارد. (به نکته راهنمای شماره ۸ مراجعه نمایید).
- خطر ناقلان بیماری به کمترین مقدار خود می رسد (به نکته راهنمای شماره ۹ مراجعه نمایید).

■ نکات راهنما

۱. **برنامه ریزی گروهی:** در سکونت گاه های دسته جمعی، اختصاص فضایی در پناهگاه های گروهی و نقشه های پلات در پناهگاه های موقت با در نظر گرفتن رسوم و عادات اجتماعی و به کارگیری منابع مشترک شامل آب و امکانات بهداشتی، امکانات آشپزی، توزیع مواد غذای و غیره امری ضروری است. نقشه پلات در اردوگاه های موقت باید با ایجاد منافذ خروجی و اطمینان از اینکه هر پناهگاه به فضای مشترک دسترسی دارند، بتواند منزلت و حریم خصوصی افراد را حفظ کند، طراحی شود. مناطق سکونت امن باید برای گروه های آسیب پذیر و بی خانمان که بیشتر شامل افراد مجرد یا بچه های بی سرپرست هستند در نظر گرفته شود. در سکونت گاه های پراکنده، اصول برنامه ریزی گروهی باید بر اساس بازگشت خانواده ها به یک ناحیه جغرافیایی مشخص شده باشد و خانواده های میزبان مجاور یکدیگر شناسایی شوند.
۲. **دسترسی به خدمات و امکانات:** دسترسی به خدمات ضروری مانند آب،توالت ، خدمات اجتماعی و بهداشتی به گونه ای طراحی می شود تا استفاده از امکانات موجود به حد اکثر برسد و اثرات سوء آن بر جوامع میزبان یا مجاور کاهش یابد. امکانات بیشتر و عوامل دسترسی به این امکانات باید فراهم گردد تا نیازهای اسکان جمعیت بر آورده و عوامل به گونه ای برنامه ریزی شود تا تمام ساکنان دسترسی مطمئن به امکانات داشته باشند. بافت اجتماعی و جنسیت آسیب دیدگان و نیازهای گروه های آسیب پذیر باید در برنامه ریزی و تأمین خدمات منظور شود. مناطق امنی جهت بازی بچه ها در نظر گرفته شده و در صورت امکان دسترسی به مدارس و سایر خدمات آموزشی فراهم گردد (به فصل آبرسانی و ارتقاء خدمات بهداشتی در صفحه ۵۱ و استاندارد ۵ نظام و زیربناهای بهداشتی، نکته راهنمای شماره ۱ در صفحه ۲۶۷ مراجعه نمایید).

۳. **ساماندهی اجساد مردگان:** به جای آوردن رسوم اجتماعی خاکسپاری امری انسانی است. در جاهایی که اختلاف سنت دیده می شود، مناطق جداگانه ای برای هر گروه اجتماعی منظور می گردد تا سنن مربوط به خودشان را با احترام به جای آورند. در صورتی که امکانات موجود مانند محل دفن یا کوره جسد سوزی به اندازه کافی موجود نباشد باید مکان ها یا امکانات دیگری در نظر گرفته شود. قبرستان ها را باید در فاصله حد اقل ۳۰ متری آب های زیر زمینی احداث کرد به طوری که کف مزار ۱،۵ متر بالاتر از سطح آب زیر زمینی باشد. آب های محوطه قبرستان نباید وارد مناطق مسکونی شود و جامعه آسیب دیده باید به مواد اولیه جهت برآورد نیازها وسایر مراسم تدفین دسترسی داشته باشد (به استاندارد ۵ نظام و ساختارهای زیربنایی بهداشتی، نکته راهنمای شماره ۸ در صفحه ۲۶۹ مراجعه نمایید).

۴. **تجهیزات اداری و نواحی قرنطینه:** بر اساس نیاز، باید تدابیری جهت احداث دفاتر اجرایی، انبارها و محل سکونت کارمندان در نظر گرفته شود تا فعالیت های امداد رسانی در هنگام بحران را حمایت نماید (به بخش کنترل بیماری هیا واگیر، استاندارد ۴ در صفحه ۲۷۹ مراجعه نمایید).

۵. **سطح اختصاصی:** در نظر گرفتن ۴۵ متر مربع برای هر نفر در نقشه های خانواده، جاده ها، راهروها، تجهیزات آموزشی، بهداشت، اطفاء حریق، اموراداری، ذخیره آب، نواحی توزیع، بازارها و انبارها همراه با باغچه های کوچک برای هر خانواده به صورت مجزا می باشد. برنامه ریزی منطقه ای باید با در نظر گرفتن رشد جمعیت باشد. در صورتی که حداقل سطح مورد نظر تأمین نشود، باید عواقب تراکم بیش از حد جمعیت در نظر گرفته شده و تعدیل گردد. برای این منظور می توان خانواده ها را از هم جدا سازی کرده و حریم خصوصی آنها را تأمین نمود و سپس فضایی برای امکانات مورد نیاز در نظر گرفت.

۶. **توپوگرافی و شرایط زمین:** در اردوگاه های موقت به جزء در موارد دفع فاضلاب و کنترل فرسایش، شیب نباید بیش از ۶٪ باشد و حتی از ۱٪ هم نباید کمتر باشد تا دفع فاضلاب به میزان کافی صورت گیرد. کانال های فاضلاب برای کاهش میزان سیل و تجمع آب مورد نیاز است. پایین ترین مکان نباید کمتر از ۳ متر بالای سطح برآورد شده آب در فصول بارانی باشد. شرایط زمین باید برای ساخت توالت ها و دیگر امکانات و نیز طراحی سکونت گاه ها مناسب باشد. برای مثال، سنگ های شیاردار باعث پخش شدن فضولات توالت به صورت گسترده می شود، خاک نرم باعث عدم نفوذ فضولات و خرابی زودرس توالت ها می گردد و

سنگ های آتشفشانی تخلیه منبع توالیت ها را با مشکل مواجه می سازد (به استاندارد ۲ دفع فضولات در صفحه ۷۳ و استاندارد ۱ دفع فاضلاب در صفحه ۸۶ مراجعه نمایید).

۷. **دسترسی به مکان پناهگاه:** مسیرهای دسترسی جدید باید از خطر دور باشد. تا حد امکان چنین مسیرهایی نباید نواحی جدا شده و محصور شده که امنیت افراد را به خطر می اندازد، ایجاد کند. با استفاده از نقشه دقیق می توان میزان فرسایش ناشی از استفاده مداوم از مسیرهای دسترسی را کاهش داد.

۸. **دسترسی داشتن و راه های خروج اضطراری:** پناهگاه های گروهی باید دسترسی آسان ساکنان را با نظارت خودشان جهت جلوگیری از تهدیدات امنیتی موجود تضمین نماید. از ایجاد تغییر سطح در نزدیک خروجی های پناهگاه های گروهی باید خودداری کرد و در صورت وجود پله و سراسیمبی نرده های حفاظ کناری نباید فراموش شود. افرادی که دچار اختلالات حرکتی هستند یا آنهایی که نمی توانند بدون کمک راه بروند در صورت امکان باید در طبقه هم کف نزدیک درهای خروجی یا در طول مسیرهای بدون اختلاف سطح مکان دهی شوند. تمام ساکنان ساختمان باید در یک فاصله مناسب از حداقل دو در خروجی قرار داشته باشند تا در هنگام آتش سوزی بتوانند راه فرار خود را انتخاب کنند. درضمن این خروجی ها باید قابل دیدن باشند.

۹. **خطر ناقلین بیماری:** نواحی کم ارتفاع، گودال ها، ساختمان های خالی و چاله های حفاری شده (مانند آنهایی که از بناهای خشتی حاصل می شوند) شرایط مناسبی برای تخمگذاری آفات فراهم کرده که به نوبه خود بهداشت همسایگان مجاور را به خطر می اندازند. (به استاندارد ۲ کنترل ناقلان در صفحه ۷۹ مراجعه نمایید).

استاندارد ۳ پناهگاه و سکونت گاه، محیط زیست سر پوشیده

انسان ها از فضای سر پوشیده کافی برای برخورداری از زندگی پر منزلت برخوردار هستند. فعالیت های خانوادگی ضروری با رضایت کامل انجام شده و فعالیت های حفظ معیشت در صورت نیاز تداوم می یابد.

شاخص های کلیدی (باید همراه با نکات راهنما مطالعه شوند)

- کف پوش اولیه برای هر فرد حداقل ۵،۳ متر مربع می باشد (به نکات راهنمای شماره ۳-۱ مراجعه نمایید).
- این کف پوش باعث تفکیک مطمئن و حفظ حریم خصوصی جنس های مختلف، گروه های مختلف و افراد دو خانواده مجزا در درون یک خانواده می شود (به نکات راهنمای شماره ۵-۴ مراجعه نمایید).
- فعالیت های مهم حفظ معیشت در داخل پناهگاه نیز می تواند انجام شود (به نکات راهنمای شماره ۶ و ۸ مراجعه نمایید).
- فعالیت های مهم حفظ معیشت در صورت امکان مورد نظر قرار می گیرد (به نکات راهنمای شماره ۷ و ۸ مراجعه نمایید).

نکات راهنما

۱. **آب و هوا و شرایط مکانی:** در آب و هوای سرد، فعالیت های روزمره خانواده معمولاً در مکان های سرپوشیده صورت گرفته و مردم آسیب دیده باید زمان زیادی را درمحوطه داخلی برای تأمین درجه حرارت مناسب صرف کنند. در بافت های شهری هم فعالیت های خانوادگی در مکان های سر پوشیده انجام می شود زیرا فضای خارجی در مجاورتشان کمتر به چشم می خورد. در شرایط آب و هوایی گرم و مرطوب فضایی برای گردش هوا مورد نیاز است تا محیط زیستی سالم ایجاد شود. برای دستیابی به این شرایط باید کف پوش بیش از ۵،۳ متر مربع برای هر نفر در نظر گرفته شود. ارتفاع کف از سقف هم یک عامل مهم دیگر می باشد. در هوای گرم و مرطوب باید ارتفاع بیشتری برای گردش بهتر هوا وجود داشته باشد در حالی که در آب و هوای سرد ارتفاع کمتر مناسب تر است تا حجم هوای قابل گرم

شدن داخل را کاهش دهد. در آب و هوای گرمتر، یک فضای خارجی سایه دار نزدیک به پناهگاه برای تهیه مواد غذایی، آشپزی و خواب طراحی شود.

۲. **زمان:** بلافاصله پس از یک بلای طبیعی، خصوصاً در شرایط سخت آب و هوایی که مواد ساختن پناهگاه به خودی خود آماده نیست، در نظر گرفتن ۵.۳ متر مربع برای هر نفر به منظور نجات زندگی و تأمین یک پناهگاه کوتاه مدت برای تعداد زیادی از افراد نیازمند مناسب می باشد. در چنین مواردی احداث پناهگاه باید طوری باشد که به هر نفر ۵.۳ متر مربع برسد. این کار تأثیر بسزایی در میزان سلامتی افراد پناه داده شده دارد. اما در صورتی که اختصاص ۵.۳ متر مربع برای هر نفر امکان پذیر نباشد یا بیش از فضای خاصی باشد که برای جمعیت آسیب دیده یا مجاور در نظر گرفته شده است، باید اثرات کاهش فضا بر منزلت، بهداشت و حریم خصوصی افراد مد نظر قرار گیرد. اختصاص فضای کمتر از ۵.۳ متر مربع برای هر نفر باید همزمان با در نظر گرفتن معیارهایی برای کاهش اثرات نامطلوب آن بر جمعیت آسیب دیده باشد.

۳. **پوشش سقف:** در صورتی که نتوان مواد اولیه پناهگاه را به صورت کامل فراهم نمود، تأمین مواد پوشاننده سقف و دیگر ساختارهای حمایتی برای پوشاندن اولویت دارد. با این حال چنین کاری ممکن است نتواند افراد را در برابر آب و هوا، امنیت، حفظ حریم خصوصی و منزلت حفاظت نماید و در این صورت اقدامات دیگری باید برای تأمین این نیازها انجام شود.

۴. **عادات فرهنگی:** برای استفاده از محیط زندگی پوشیده جهت خوابیدن و سکونت طولانی مدت اعضای خانواده باید عادات محلی افراد در نظر گرفته شود. مشاوره با اعضای خانواده و گروه های آسیب پذیر و همچنین آنهایی که از افراد مبتلا به اختلالات حرکتی مراقبت می کنند ضروری به نظر می رسد.

۵. **امنیت و حفظ حریم شخصی:** زنان، دختران و پسران در مقابل تهدیدات اخلاقی آسیب پذیرند و باید مراقب بود تا در مقابل اینگونه تهدیدات، امنیت شخصی آنها به خطر نیفتد. برای این منظور لازم است در پناهگاه های خانوادگی جداگانه، تقسیم بندی های کوچکتری ایجاد شود. در پناهگاه های گروهی، گروه بندی خانواده ها و روش های دسترسی به ساختمان و سازه و موادی که جهت حفظ فضاهای شخصی و خانوادگی به کار برده می شود، به تأمین حریم شخصی و امنیت بیشتر کمک می کند.

۶. **فعالیت های خانگی:** باید فضای کافی برای خوابیدن، شستشو، لباس پوشیدن، مراقبت از نوزادان، بچه ها و افراد بیمار، ذخیره غذا، آب ، دارایی های خانوادگی و سرمایه های مهم

دربنظر گرفته شود و امکانات لازم برای پختن و خوردن در داخل پناهگاه و تجمعات خانوادگی فراهم گردد.

۷. **پیش بینی نقشه و فضا:** استفاده متغیر از فضای سرپوشیده باعث انجام فعالیت های مختلف در زمان های متفاوت از شبانه روز می شود. نقشه ساختمان، محل درهای خروجی و امکان تقسیم بندی های داخلی موجب می شود فضاهای داخلی و خارجی همجوار در صورت لزوم به فعالیت های حمایت خانوادگی کمک کنند.

۸. **سایر عملکردهای پناهگاه:** باید اذعان کرد که پناهگاه ، علاوه بر حمایت در برابر شرایط آب و هوایی، امنیت و ایجاد حریم شخصی افراد خانوار و غیره، مقاصد دیگری را نیز تأمین می کند که شامل حفظ حقوق و قوانین محلی، مکانی برای دریافت کمک های امدادی و امکان حمایت های روانی پس از حادثه از راه فرایند بازسازی می باشد. علاوه بر آن این مکان می تواند یک سرمایه اقتصادی برای خانواده ها به حساب آید.

استاندارد ۴ پناهگاه و زیستگاه : نقشه

نقشه پناهگاه باید مورد قبول افراد آسیب دیده بوده و از گرمای مناسب، هوای تازه برخوردار باشد ضمن اینکه شرایط لازم را برای دستیابی به منزلت، بهداشت، امنیت و رفاه افراد فراهم کند.

شاخص های کلیدی (باید همراه با نکات راهنما مطالعه شوند)

- طراحی پناهگاه و مواد مصرفی باید شناخته شده باشد و از نظر فرهنگی و اجتماعی مورد قبول واقع گردد (به نکته راهنمای شماره ۱ مراجعه نمایید).
- مرمت پناهگاه های آسیب دیده یا ارتقاء پناهگاه هایی که توسط مردم صدمه دیده ساخته شده است، در اولویت باشد (به نکته راهنمای شماره ۲ مراجعه نمایید).
- مواد جایگزین برای ساخت پناهگاه موقت باید با دوام، مناسب و مورد قبول مردم آسیب دیده باشد (به نکته راهنمای شماره ۳ مراجعه نمایید).
- نوع ساختمان، مواد مورد استفاده و اندازه و نحوه قرار گرفتن درهای خروجی، موجب آسایش حرارتی و تهویه هوا می شوند (به نکات راهنمای شماره ۷-۴ مراجعه نمایید).
- دسترسی به منابع آب و امکانات بهداشتی ، و تمهیداتی برای مهار آب های سطحی ، ذخیره آب ، دفع فاضلاب و فضولات جامد، مکمل ساخت پناهگاه ها می باشد (به نکته راهنمای شماره ۸

مراجعه نمایید).

- معیارهای کنترل ناقلان بیماری به همراه طراحی و سایر مواد خطرات بهداشتی را کاهش می دهد (به نکته راهنمای شماره ۹ مراجعه نمایید).

■ نکات راهنما

۱. **طراحی مشارکتی:** هر یک از خانواده های آسیب دیده باید بیشترین مشارکت را در تعیین شکل نهایی پناهگاه و مواد مورد استفاده در آن داشته باشند و اولویت به عقاید آنهایی داده می شود که زمان بیشتری را در داخل پناهگاه به سر می برند. موقعیت پناهگاه های انفرادی یا نواحی سرپوشیده، اندازه و شکل فضای مورد نظر، طرز قرار گیری در و پنجره به منظور دسترسی به نور و تهویه کافی و تقسیمات داخلی کوچکتر باید به گونه ای باشد که اصول ایمنی را رعایت کند. این امنیت با ارزیابی اشکال مکان های مسکونی موجود همراه با نیازهای مربوطه حاصل می شود (به استاندارد مشارکت در صفحه ۲۸ مراجعه نمایید).

۲. **نوآوری در احداث پناهگاه های محلی و مرمت ساختمان های آسیب دیده:** جامعه آسیب دیده اغلب پناهگاه خود را از بقایای منازل تخریب شده شان یا سایر منابع محلی با استفاده از روش های ساختمان سازی ابتکاری یا سنتی بنا می کنند. حمایت های مالی و کمک های فنی برای احداث یک یا چند اتاق در داخل خانه های آسیب دیده یا مرمت پناهگاه های آسیب دیده ممکن است بهتر از احداث پناهگاه های جدید یا گروهی باشد. خطرات ناشی از بلایای طبیعی مانند پس لرزه ها و رانش زمین، تهدیدات امنیتی بالقوه و توافق خانواده برای بازگشت به نواحی تحت تأثیر جنگ، و خطرات ایمنی و بهداشتی حاصل از ساختمان های آسیب دیده باید مورد توجه قرار گیرد.

۳. **مصالح ساختمانی و احداث بنا:** جایی که مصالح محلی یا متداول در دسترس نیست، طرح ها و مصالحی که از نظر فرهنگی مورد قبول هستند، از طریق مشورت با جوامع آسیب دیده شناخته می شوند. در مراحل اولیه امداد رسانی صفحات پلاستیکی مستحکم همراه با طناب و چوب هایی که به طور محلی تهیه شده اند، حلقه های پلاستیکی یا فلز گالوانیزه به خانواده ها داده می شود. چنین پوشش هایی باید مورد تأیید جامعه بشردوست بین المللی باشد.

۴. **در آب و هوای گرم و مرطوب:** طراحی پناهگاه ها باید به گونه ای باشد که حداکثر میزان تهویه و حداقل میزان تابش مستقیم آفتاب را داشته باشد. از ایجاد موانع مقابل راه های خروجی توسط پناهگاه های اطراف باید جلوگیری کرد تا میزان جریان هوا افزایش یابد.

سقف باید دارای شیب مناسب و آبنگه‌های بزرگ باشد تا آب باران تخلیه گردد. وزن مصالح ساختمانی باید کم باشد تا حداقل ظرفیت گرمایی حاصل شود. باران های فصلی نیز باید در نظر گرفته شوند و سطح زمین به گونه ای باشد تا آب اضافی در اطراف پناهگاه جمع نشود. وجود پوشش گیاهی هم باعث افزایش جذب آب به داخل زمین می گردد.

۵. **در آب و هوای گرم و خشک:** ساختار باید به گونه ای طراحی شود تا ظرفیت گرمایی بالایی داشته باشد و از طرفی عایق بندی باشد تا تغییرات حرارت را در طول شب و روز تعدیل کرده و گرما و سرما را در محیط داخلی تامین نماید. در نواحی که احتمال لزش زمین زیاد است بهتر است در به کارگیری مصالح سنگین محتاطانه عمل کرد. اگر تنها پوشش های پلاستیکی یا چادر موجود می باشد، بهتر است برای کاهش گرمای تابشی از سقف دوجداره دارای تهویه مناسب استفاده کرد. در و پنجره ها باید طوری طراحی شوند تا از وزش باد مستقیم جلوگیری شود. این کار باعث می شود تا گرمای ناشی از وزش بادگرم و همچنین انرژی تابشی زمین های اطراف کاسته شود. آفتاب گیرها و بادگیرها هم به صورت طبیعی از هم جواری با پناهگاه ها، زمین های اطراف یا درختان به وجود می آید. بهتر است برای جلوگیری از نفوذ سنگریزه ها از دیواره های محافظ استفاده نمود.

۶. **در آب و هوای سرد:** مصالح ساختمانی سنگین که دارای ظرفیت گرمایی زیادی هستند برای پناهگاه هایی که در طول روز مورد استفاده قرار می گیرند، مناسب ترند. مصالح سبک تر که دارای ظرفیت گرمایی پایینی می باشند و به خوبی عایق بندی شده اند، برای پناهگاه هایی که تنها در طول شب مورد سکونت هستند، مناسب ترمی باشند. جریان هوای داخل پناهگاه باید به حد اقل ممکن برسد تا آسایش افراد داخل را تامین نموده و تهویه کافی و مناسبی برای استفاده از وسایل گرمازا و اجاق آشپزی فراهم نماید. طراحی در و پنجره نیز باید به گونه ای باشد تا خشکی داخلی را به حد اقل برساند. وجود اجاق ها و سایر ابزار گرمازا در داخل پناهگاه ضروری بوده و باید متناسب با فضای آن در نظر گرفته شود. از دست رفتن دمای بدن از طریق کف زمین باید با به کار بردن کف پوشهای عایق مخصوص خواب، زیر انداز و یا تخت خواب های بلند به حد اقل ممکن برسد (به استاندارد ۱ اقلام غیر غذایی در صفحه ۲۳۰ و استاندارد ۴ در صفحه ۲۳۴ مراجعه نمایید).

۷. **تهویه:** تهویه مناسب هوا در داخل پناهگاه برای حفظ بهداشت محیط داخلی و کاهش خطرناکی از انتقال بیماری هایی مانند سل که از طریق تنفسی منتقل می شوند، ضروری است.

۸. **بهداشت و نحوه دفع فضولات:** اقدامات پیش از حادثه برای ذخیره سازی آب سالم و روش های دفع فضولات باید مشخص شود و محدودیت های آن در شرایط پس از حادثه

تعیین گردد. درضمن محل توالت ها و روش های دفع فضولات نباید با مسایل فرهنگی، امنیتی، محیطی یا اجتماعی طراحی پناهگاه یا سکونت گاه در تضاد باشد (به فصل آبرسانی، بهداشت و ارتقای سطح بهداشت در صفحه ۵۱ مراجعه نمایید).

۹. **شناسایی خطر انتقال بیماری:** شناخت فعالیت های ساختمان سازی محلی، الگوی استفاده از پناهگاه توسط افراد بی خانمان و انتخاب مصالح ساختمانی، معیارهای طراحی پناهگاه و کنترل ناقلان بیماری را تشکیل می دهد. پشه ها، موش ها و مگس ها و سایر آفات مانند مارها، عقرب ها و موربانه ها از جمله خطرات خاص محسوب می شوند (به استانداردهای ۱-۳ کنترل ناقلان در صفحات ۷۶-۸۲ مراجعه نمایید).

استاندارد ۵ پناهگاه و سکونت گاه: ساختار

شیوه ساختار باید طبق اصول ایمنی بوده و بیشترین امکان امرار معاش را فراهم نماید.

شخص های کلیدی (باید همراه با نکات راهنما مطالعه شوند)

- منابع محلی و نیروی کار باید طوری انتخاب گردد که اثر نامطلوبی بر اقتصاد محلی یا محیط نداشته باشد (به نکات راهنمای شماره ۱-۲ مراجعه نمایید).
- استانداردهای محلی کیفیت کار و مواد مصرفی باید در نظر گرفته شود (به نکته راهنمای شماره ۳ مراجعه نمایید).
- مشخصات ساختار و مواد باید به گونه ای باشد که اثرات سوء بلایای طبیعی احتمالی را کاهش دهد (به نکته راهنمای شماره ۴ مراجعه نمایید).
- نوع ساختار و مواد مورد استفاده باید باعث حفظ و ارتقاء پناهگاه های شخصی که از مواد و منابع محلی استفاده می کنند، بشود (به نکته راهنمایی شماره ۵ مراجعه نمایید).
- تهیه مواد و تدارک نیروی کار و نظارت بر نحوه ساختار باید کاملاً واضح، موجه و بر اساس موازین مناقصه، خرید و مدیریت ساختار در سطح بین المللی باشد (به نکته راهنمای شماره ۶ مراجعه نمایید).

■ نکات راهنما

۱. **منبع مصالح ساختمانی و نیروی کار:** حمایت معیشتی از طریق خرید محلی مصالح ساختمانی، مهارت های ساختمانی تخصصی و نیروی کار یدی فراهم می گردد. منابع چندگانه، مصالح متفاوت و فرآیندهای تولید یا تهیه مصالح در سطح منطقه ای و بین المللی و پناهگاه های اختصاصی در صورتی مورد نیاز است که منبع مواد به تأثیرات نامطلوبی بر اقتصاد محلی یا محیط داشته باشد. در صورت امکان استفاده مجدد از بقایای ساختمان های تخریب شده چه به صورت مصالح اولیه ساختمانی (آجر، سنگ نما، الوار سقف، سفال های سقف، وغیره) یا به عنوان مواد ثانویه (پاره آجر، فونداسیون برای مسطح کردن راه ها و غیره) باید صورت گیرد. در ضمن حق مالکیت یا قوانین مربوط به چنین موادی باید تعیین شده و مورد موافقت قرار گیرد (به استاندار ۶ مربوط به پناهگاه ها، نکته راهنمای شماره ۳ در صفحه ۲۲۸ مراجعه نمایید).
۲. **مشارکت خانواده آسیب دیده:** برنامه های مهارت آموزی و کار آموزی باعث افزایش فرصت های مشارکت در طول ساخت و ساز می گردد. افرادی که مهارت کافی در خانه سازی ندارند و یا افرادی که نمی توانند کارهای بدنی و مشاغل فنی را انجام دهند، می توانند به صورت های دیگر مثل پایش مکان و کنترل انبار، مراقبت از بچه ها و تدارکات موقت و مراقبت از افرادی که مشغول فعالیت های ساختمانی و امور اداری هستند یاریگر باشند. تقاضاهای مربوط به زمان و منابع کار جمعیت آسیب دیده باید در نظر گرفته شود. معیارهایی نظیر غذا در برابر کار می تواند امنیت غذایی و مشارکت فعال اعضا را تضمین نماید. زنان تنها و سرپرست خانوار و آنهایی که ناتوانایی های خاص دارند ممکن است در هنگام درخواست برای باز سازی پناهگاه شان با سوء رفتارهای جنسی مواجه شوند. هر گونه کمک از سوی گروه های کاری جوامع آسیب دیده و یا کار داوطلبانه، مشارکت های ذینفعانه را تکمیل می نماید (به استاندارد مشارکت در صفحه ۲۸ مراجعه نمایید).
۳. **استانداردهای ساختمانی:** استانداردهای عملکرد مناسب باید مورد توافق مقامات مربوطه قرار گیرد تا اطمینان حاصل شود که نیازهای اجرایی و امنیتی تأمین می گردد. در جاهایی که ساختمان های ملی یا محلی دارای موازین درستی نباشند، باید معیارهای مکمل دیگری نیز در نظر گرفته شوند.
۴. **پیشگیری از بلایا و کاهش عواقب آن:** طراحی باید مطابق شرایط آب و هوایی منطقه باشد، درمقابل فشار باد مقاوم بوده، و با شرایط برفی سنگین در آب و هوای سرد سازگار باشد. لازم است مقاومت در برابر زلزله و میزان تحمل زمین مورد ارزیابی قرار گیرد. تغییرات

واقعی یا پیشنهادی در استانداردهای ساختمانی یا عملیات ساخت و ساز رایج در نتیجه بلایا، باید پس از مشاوره با مقامات محلی و جمعیت آسیب دیده عملی باشد.

۵. **ارتقا و پشتیبانی:** از آنجا که تأمین فوری پناهگاه تنها فراهم نمودن فضای محدود و کمک های مادی می باشد، خانواده های آسیب دیده باید از سایر مزایای کیفی دیگر نیز برخوردار شوند. فرم ساختاری و مواد مورد استفاده باید خانواده را قادر سازد تا پناهگاه یا جوانبی از طراحی را ارتقا داده به طوری که با نیازهای طولانی مدتشان سازگار تر باشد از طرفی با استفاده از مواد اولیه در دسترس اقدام به تعمیرات جزئی نماید.

۶. **خرید مصالح و مدیریت ساخت و ساز:** یک زنجیره تأمین مصالح به صورت مؤثر و قابل اطمینان و نیز یک سیستم مدیریت ساخت و ساز برای تهیه مواد، نیروی کار و نظارت بر مکان باید ایجاد شود تا کلیه مراحل تأمین منبع، تدارک مواد، حمل و نقل، نگهداری و رسیدگی را از منبع تا مکان مورد نظر در بر گیرد.

استاندارد ۶ پناهگاه و محل سکونت: تأثیرات محیطی

تأثیرات نامطلوب بر محیط زیست با اسکان صحیح خانواده های آسیب دیده، یافتن منابع مواد اولیه و روش های ساخت و ساز به حداقل ممکن می رسد.

شاخص های کلیدی (باید همراه با نکات راهنما مطالعه شوند)

- اسکان موقت یا دائم جمعیت آسیب دیده با توجه به وسعت منابع طبیعی موجود میسر می گردد (به نکات راهنمای ۱-۲ مراجعه نمایید).
- منابع طبیعی به گونه ای مدیریت شود که نیازهای جاری افراد آواره و جامعه میزبان را تأمین نماید (به نکات راهنمای شماره ۱-۲ مراجعه نمایید).
- تولید و عرضه مصالح ساختمانی و فرایند ساخت و ساز، تخلیه طولانی مدت منابع طبیعی را به حداقل می رساند (به نکات راهنمای شماره ۲-۳ مراجعه نمایید).
- درختان و سایر پوشش های گیاهی تا حد ممکن برای افزایش میزان نگهداری آب، کاهش فرسایش خاک و ایجاد سایه حفظ می شوند (به نکته راهنمای شماره ۴ مراجعه نمایید).
- محل استقرار پناهگاه های گروهی یا اردوگاه های موقت در صورتی که برای موارد ضروری مورد لزوم نباشند، به حالت اولیه خود بر می گردد مگر اینکه توافق دیگری صورت بگیرد. (به نکته راهنمای شماره ۵ مراجعه نمایید).

نکات راهنما

۱. **پایداری و مدیریت منابع زیست محیطی:** در محیط هایی که منابع طبیعی به دلیل افزایش چشم گیر زیستگاه های انسانی با محدودیت رو به رو می باشد، تلاش برای متوقف نمودن تقاضای غیر پایدار الزامی است. همچنین منابع سوخت خارجی پایدار، سوخت و مدیریت صحیح برای چرای دام، تولیدات کشاورزی و حمایت های وابسته به منابع طبیعی باید انجام گیرد.

در مناطقی دارای منابع طبیعی فراوان که می توانند باعث افزایش چشمگیر زیستگاه های انسانی شوند، جامعه آسیب دیده باید پراکنده شده و به زیستگاه های کوچکتری نقل مکان کنند، زیرا اینگونه مناطق مسکونی کوچک نسبت به انواع بزرگتر آنها، زیان های محیطی کمتری را در بر دارند. حقوق دسترسی به منابع طبیعی موجود مانند سوخت، آب، الوار برای ساخت و ساز، سنگ و شن و غیره و استفاده و نگهداری از زمین های موجود و جنگل ها باید تعیین گردد.

۲. **کاهش تأثیرات محیطی دراز مدت:** در صورتی که تهیه پناهگاه برای جامعه آسیب دیده بر محیط تأثیرات سوئی داشته باشد، مثلاً از طریق کاهش منابع طبیعی محلی، باید سعی شود تا اثرات درازمدت از طریق مدیریت محیطی تکمیلی و فعالیت های نوسازی کاهش یابد.

۳. **تأمین مصالح ساختمانی:** تأثیرات محیطی یافتن منابع پیش از بحران و همچنین تقاضاهای انبوه پس از بحران بر منابعی مانند آب، مصالح ساختمانی، شن، خاک و پوشش گیاهی و سوخت مورد نیاز کوره های آجر پزی و سفال سقفی باید مورد ارزیابی قرار گیرد. استفاده کنندگان، میزان استخراج و تولید و مالکیت یا کنترل این منابع باید مشخص گردد. استفاده از منابع جایگزین یا مکمل ممکن است اقتصاد محلی را حمایت کرده و تأثیرات نامطلوب طولانی مدت را بر محیط کاهش دهد. منابع چند گانه و استفاده مجدد از مواد بازیافتی، مواد جایگزین و فرایندهای تولید (نظیر استفاده از سنگ های مستحکم) باید همراه با بکارگیری عملیات پایدار مانند کاشت مکمل یا برنامه های احیا صورت گیرد.

۴. **فرسایش:** ارزیابی کاربرد متداول از زمین، توزیع پوشش گیاهی موجود و تخلیه آب های سطحی برای بررسی میزان شستشوی زمین مورد نیاز است.

استفاده از زمین های زراعی یا چراگاه ها باید اثرات نامطلوب را بر اقامتگاه های طبیعی کاهش دهد. تأمین پناهگاه باید به گونه ای باشد که باعث حفظ درختان موجود، تداوم تثبیت خاک و افزایش موانع سایه ساز و حمایت در برابر شرایط آب و هوایی دیگر شود. وجود جاده ها ، راه ها و شبکه های فاضلاب به عنوان مهارگران طبیعی جهت کاهش فرسایش و سیل لازم است. در صورت عدم وجود این امکانات، باید معیارهای دیگری برای مقابله با سایر انواع فرسایش مهیا گردد؛ مانند به کارگیری جوی های فاضلاب حفاری شده، لوله های فاضلاب زیر راهی یا سواحل خاکی برای کاهش بالا آمدگی آب (به استاندارد ۱ فاضلاب در صفحه ۸۶ مراجعه نمایید).

۵. **جایگزینی:** بازسازی محیط داخل و یا اطراف پناهگاه های گروهی یا اردوگاه های موقت و

دایم در طول اقامت کوتاه مدت باید با رعایت اصول صحیح نوسازی محیط صورت گیرد. تعطیلی اقامتگاه های موقت باید با اطمینان از دفع کامل همه مواد و فضولات غیر قابل استفاده یا آنهایی که بر محیط اثرات نامطلوب دارند، صورت گیرد.

۲- اقلام غیر غذایی:

البسه، لوازم خواب و وسایل منزل

البسه، پتو و لوازم خواب نیازهای افراد را با توجه به شرایط آب و هوایی، حفظ بهداشت، حریم شخصی و منزلت تأمین می کند. اقلام و لوازم ضروری خانواده را قادر می سازند تا نیازهای بهداشتی شخصی خود را برآورده نمایند، غذای خود را آماده کرده و بخورند، از آسایش حرارتی برخوردار شوند و پناهگاه های خود را ساخته، نگهداری یا تعمیر کنند.

استاندارد ۱: اقلام غیر غذایی، البسه و لوازم خواب

مردم آسیب دیده باید دارای البسه ، پتو و لوازم خواب کافی باشند تا منزلت، امنیت و رفاهشان تضمین شود.

شاخص های کلیدی (باید همراه با نکات راهنما مطالعه شوند)

- زنان، دختران، مردان و پسران حداقل یک دست لباس کامل در اندازه مناسب و متناسب با فرهنگ، فصل و آب و هوا دارند. نوزادان و بچه های کمتر از ۲ سال نیز دارای یک پتو با حداقل سایز ۷۰×۱۰۰ سانتیمتر باشند (به نکات راهنمای شماره ۴-۱ مراجعه نمایید).
- افراد به پتو و لوازم خواب برای تأمین آسایش حرارتی دسترسی دارند و در صورت لزوم از امکانات خواب مجزا استفاده می کنند (به نکات راهنمای شماره ۴-۲ مراجعه نمایید).
- افرادی که بیشتر در معرض خطر هستند، برای تأمین نیازهایشان به لباس، وسایل خواب اضافی دسترسی دارند (به نکته راهنمای شماره ۵ مراجعه نمایید).
- در صورت نیاز پارچه های کفن و دفن متناسب با وضعیت فرهنگی در دسترس می باشد.

■ نکات راهنما:

۱. **تغییرات لباس:** افراد جهت تأمین آسایش حرارتی، منزلت و امنیتشان باید به لباس اضافی برای عوض کردن آن دسترسی داشته باشند. لذا بهتر است بیش از یک سری از اقلام ضروری، خصوصاً لباس زیر در دسترس باشد تا امکان شستشو نیز فراهم آید.
۲. **تناسب:** البسه باید مناسب شرایط آب و هوایی و عادات فرهنگی بوده و به طور جداگانه برای مردان، زنان، دختران و پسران موجود باشد و اندازه آن متناسب با سن افراد باشد. لوازم خواب باید نشانگر فرهنگ خاص بوده و تعداد آن کافی باشد تا امکانات خواب برای افراد به طور مجزا فراهم گردد.
۳. **دمای مناسب:** به کارگیری عایق در البسه و لوازم خواب و توجه به تأثیر هوای گرم یا مرطوب بر عملکرد آن لازم به نظر می رسد. ترکیب مناسبی از لباس و لوازم خواب برای تأمین آسایش حرارتی ضروری می باشد. همچنین استفاده از تشک های خواب عایق بندی شده برای جلوگیری از هدر رفتن گرما از طریق زمین ممکن است مؤثرتر از به کارگیری پتوهای اضافی باشد.
۴. **دوام:** لباس و لوازم خواب باید به اندازه کافی با دوام بوده تا ضمن تأمین پوشش عادی جوابگوی استفاده دراز مدت به علت عدم جایگزینی نیز باشد.
۵. **نیازهای خاص:** برای افرادی که مبتلا به ناراحتی هایی از قبیل عدم کنترل ادرار و مدفوع هستند، یا مبتلا به ایدز HIV و اسهال ناشی از آن می باشند و نیز زنان باردار یا شیرده، افراد مسن و کسانی که مبتلا به اختلالات حرکتی بوده و نیازمند توجه خاص می باشند، باید امکان تغییر لباس فراهم آید. نوزادان و کودکان بیشتر در معرض از دست دادن گرما هستند، زیرا سطح بدنشان بیشتر از توده آن است و از این رو ممکن است برای کسب آسایش حرارتی به تعداد بیشتری پتو نیاز داشته باشند. با توجه به عدم حرکت افراد مسن و بیمار، نظیر کسانی که مبتلا به ایدز هستند، نیاز به کمک های دیگری از قبیل تأمین تشک و تخت های بلند وجود دارد.

استاندارد ۲ اقلام غیر غذایی: بهداشت شخصی

هر شخص آسیب دیده، از صابون و سایر وسایل بهداشت شخصی، سلامت، منزلت و رفاه برخوردار می باشد.

شاخص های کلیدی (باید همراه با نکات راهنما مطالعه شوند)

- هر شخص ماهانه به ۲۵۰ گرم صابون حمام دسترسی دارد (به نکات راهنمای شماره ۳-۱ مراجعه نمایید).
- هر نفر ماهانه به ۲۰۰ گرم صابون رختشویی دسترسی دارد (به نکات راهنمای شماره ۳-۱ مراجعه نمایید).
- زنان و دختران به وسایل بهداشتی در دوران قاعدگی دسترسی دارند (به نکته راهنمای شماره ۴ مراجعه نمایید).
- نوزادان و کودکان کمتر از ۲ سال دارای ۱۲ کهنه قابل شستشو یا پوشک هستند.
- سایر اقلام اضافی که لازمه تأمین بهداشت، منزلت و رفاه می باشد، در دسترس است (به نکته راهنمای شماره ۵ مراجعه نمایید).

نکات راهنما

۱. **تناسب:** آداب و رسوم فرهنگی و محصولات رایج باید مورد ارزیابی قرار گیرند تا اقلام قابل استفاده مشخص شوند. محصولات ممکن است به دلیل عدم شناخت مورد استفاده قرار نگیرند یا از آنها استفاده درستی نشود (مواد غذایی). در صورتی که از نظر فرهنگی مشکلی وجود نداشته باشد و یا مناسب تر باشد می توان شود از پودر شستشو به جای صابون رختشویی استفاده کرد. در سایر موارد بهتر است از جایگزین های دیگر مانند خاکستر یا شن های تمیز استفاده مناسب به عمل آید.
۲. **جایگزینی:** باید در نظر داشت تا مواد مصرفی در صورت لزوم جایگزین شوند.

۳. **نیازهای خاص:** مقادیر اضافی صابون حمام و شستشو باید در اختیار افرادی که دچار عدم کنترل ادرار و مدفوع هستند و یا آنهایی که مبتلا به ایدز و اسهال ناشی از آن می باشند، همچنین افراد مسن و افراد ناتوان یا سایر افراد مبتلا به اختلالات حرکتی قرار گیرد.
۴. **حمایت بهداشتی:** زنان و دختران باید در هنگام عادات ماهانه لوازم مناسب دریافت کنند. لازم است زنان هنگام تصمیم گیری در مورد آنچه برایشان تأمین می شود، مشارکت داده شوند.
۵. **اقلام اضافی:** آداب و رسوم فرهنگی و اجتماعی موجب می شود تا افراد به وسایل بهداشت شخصی دست یابند. مقادیر این اقلام برای هر نفر در ماه عبارت است از ۷۵ یا ۱۰۰ میلی گرم خمیر دندان، یک عدد مسواک، ۲۵۰ میلی لیتر شامپو، ۲۵۰ میلی لیتر لوسیون های مخصوص نوزادان و کودکان زیر ۲ سال و یک عدد تیغ یک بار مصرف. هر خانواده می تواند از یک برس موی سر یا شانه و ناخن گیر بهره مند شود.

استاندارد ۳ اقلام غیر غذایی: ابزار آشپزی و خورد و خوراک

هر شخص آسیب دیده به ابزار خورد و خوراک و پخت و پز دسترسی دارند.

شاخص های کلیدی (باید همراه با نکات راهنما مطالعه شوند)

- هر خانواده یک قابلمه دسته دار بزرگ و یا تابه در دار، یک قابلمه متوسط دسته دار و در دار، ظرفی برای تهیه و صرف غذا، یک چاقوی آشپزخانه و دو قاشق بزرگ چوبی برای خوردن غذا دارد (به نکته راهنمای شماره ۱ مراجعه نمایید).
- هر خانواده به ۲ ظرف در دار بزرگ ۱۰ تا ۲۰ لیتری ذخیره آب (گالن ۲۰ لیتری دارای در پیچی یا سطل ۱۰ لیتری سر دار) و ظروف ذخیره آب اضافی دسترسی دارد (به نکات راهنمای شماره ۱-۲ مراجعه نمایید).
- هر فرد دارای ظرف غذا، قاشق فلزی و لیوان دسته دار یا ظرف آبخوری می باشد (به نکات راهنمای شماره ۱-۴ مراجعه نمایید).

▪ نکات راهنما

۱. **تناسب:** اقلام تهیه شده باید از نظر فرهنگی متناسب بوده و امنیت افراد را تأمین نماید. زنان و یا افرادی که بر تهیه غذا و آب نظارت می کنند، باید در هنگام تعیین اقلام مصرفی مورد مشورت قرار گیرند. اندازه ابزار خورد و خوراک و آشپزی و ظروف آب باید متناسب با افراد مسن، افراد دارای نقص عضو و بچه ها طراحی شود.
۲. **اجناس پلاستیکی:** تمام اجناس پلاستیکی (اعم از سطل ها، ظروف، گالن ها، ظروف ذخیره آب و غیره) باید از جنس پلاستیک مخصوص غذا باشد (به استاندارد ۳ آبرسانی، نکته راهنمای شماره ۱ در صفحه ۷۰ مراجعه نمایید).
۳. **ظروف فلزی:** تمام ظروف آشپزخانه، بشقاب ها و لیوان های دسته دار باید از جنس فولاد ضد زنگ و سایر فلزات غیر آهنی باشند.
۴. **تغذیه شیر خواران:** از دادن شیشه های شیر خوری به اطفال باید خودداری شود، مگر اینکه تحت شرایط خاص نیاز به جایگزین تغذیه با شیر مادر وجود داشته باشد (به استاندارد ۲ حمایت غذایی عمومی، نکته ۱ در صفحه ۱۴۱ مراجعه نمایید).

استاندارد ۴ اقلام غیر غذایی: اجاق گاز، سوخت و روشنایی

هر خانواده آسیب دیده به امکانات پخت و پز همگانی، یک اجاق گاز، ذخیره سوخت برای آشپزی و تأمین حرارت دسترسی دارد. هر خانواده همچنین ابزار تأمین روشنایی مصنوعی دائمی را جهت حفظ امنیت شخصی در اختیار دارد.

🔑 شاخص های کلیدی (باید همراه با نکات راهنما مطالعه شوند)

- در جایی که غذا بر اساس نیازهای شخصی پخته می شود، هر خانواده به اجاق گاز و سوخت مورد نیاز برای آشپزی و احتیاجات حرارتی دسترسی دارد (به نکات راهنمای شماره ۲-۱ مراجعه نمایید).
- منابع پایدار اقتصادی و محیطی سوخت شناسایی می شود و نسبت به منابع خارجی سوخت برتری دارد (به نکته راهنمای شماره ۳ مراجعه نمایید).

- سوخت به روش مطمئنی تهیه می شود و هیچ گزارشی مبنی بر وارد شدن خسارت به افرادی که به طور روزمره آن را جمع آوری می کنند، وجود ندارد(به نکته راهنمای شماره ۴ مراجعه نمایید).
- فضای مطمئن برای ذخیره سوخت وجود دارد.
- هر خانواده به ابزار دائمی تأمین نور مصنوعی مانند فانوس یا شمع دسترسی دارد.
- هر خانواده به کبریت یا ابزار جایگزین سوخت های احتراقی یا شمع دسترسی دارد.

■ نکات راهنما

۱. **اجاق گاز:** آداب و رسوم محلی در انتخاب نوع اجاق و سوخت باید دخالت داده شوند. روش های آشپزی که از نظر صرف انرژی مقرون به صرفه هستند، مانند تهیه هیزم، مهار آتش، تهیه مواد غذایی، آشپزی مشترک و غیره باید ترویج گردد. برای این منظور می توان در نوع ماده غذایی که تهیه می شود، تغییراتی ایجاد کرد. به عنوان مثال حبوبات به مدت زمان بیشتری برای پختن و در نتیجه مصرف سوخت زیاد نیاز دارند. جایی که جمعیت آواره در پناهگاه های گروهی اسکان داده می شوند، روش های پخت و پز و تأمین حرارت به صورت عمومی به انواع انفرادی ترجیح داده می شود، زیرا خطرات آتش سوزی و آلودگی داخل ساختمان کاهش می یابد.
۲. **تهویه:** داخل محوطه های بسته، اجاق ها باید متناسب با لوله دودکش ساخته شوند تا دود و گازهای مضر را به خارج از ساختمان هدایت کنند. ممکن است محل اجاق و منافذ ضد باد داخل محوطه پناهگاه تعبیه شود تا تهویه کافی صورت گرفته و از خطر آلودگی داخلی و بیماری های تنفسی کاسته شود. اجاق ها باید طوری طراحی شوند که از خطرات آتش سوزی و آلودگی های داخلی و خارجی بکاهند.
۳. **منابع سوخت پایدار:** منابع سوختی باید مدیریت شوند و روش هایی برای احیاء و غنی سازی منابع به کار گرفته شود تا پایداری ذخایر سوخت حاصل شود.
۴. **جمع آوری سوخت:** پیشنهادات زنان در مورد محل و روش های جمع آوری سوخت برای آشپزی و ایجاد حرارت باید مورد استفاده قرار گیرد تا امنیت شخصی تأمین شود. تقاضا برای جمع آوری سوخت در گروه های آسیب پذیر مانند زنان سرپرست خانواده و خانواده هایی که از افراد ناتوان جسمی PLWH/Hi مراقبت می کنند، باید مورد توجه قرار گیرد. تمهیدات خاصی برای انتخاب سوخت هایی که به راحتی مشتعل می شوند و یا

استفاده از اجاق های مقرون به صرفه از نظر سوخت و دسترسی به منابع سوختی باید صورت گیرد.

استاندارد ۵ اقلام غیر غذایی: ابزار و امکانات

هر خانواده آسیب دیده که مسئولیت ساخت یا نگهداری و استفاده بهینه از پناهگاه را بر عهده گرفته است، به ابزار و امکانات ضروری این کار دسترسی دارد.

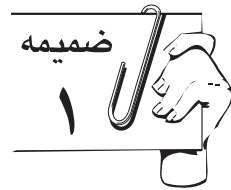
شخص های کلیدی (باید همراه با نکات راهنما مطالعه شوند)

- در صورتی که مسئولیت ساخت قسمتی از پناهگاه یا تمام آن یا مسئولیت نگهداری از این مکان بر عهده خانواده باشد، دسترسی به ابزار و امکانات خاص برای حفظ امنیت در کار الزامی می باشد (به نکات راهنمای شماره ۲-۱ مراجعه نمایید).
- آموزش یا راهنمایی خانواده در مورد استفاده صحیح از ابزار و لوازم ساخت پناهگاه و سایر خدمات پشتیبانی مورد نیاز است (به نکته راهنمای شماره ۳ مراجعه نمایید).
- وسایلی مانند پشه بند بدون مدخل جهت کاهش شیوع بیماری های حاصل از ناقلان برای حمایت از افراد خانواده مهیا می گردد (به استاندارد ۳-۱ کنترل ناقلان بیماری در صفحه های ۸۲-۷۶ مراجعه نمایید).

نکات راهنما

۱. **دسته بندی ابزار متداول:** با توجه به رسومات محلی، ابزار مورد نیاز عبارتند از چکش، پتک، تبر، کارد بزرگ و خاک انداز. این ابزار باید با توجه به فن آوری های موجود محلی به راحتی قابل تعمیر باشند. جوامع آواره باید به ابزار حفاری فاضلاب های سطحی دسترسی داشته و از طریق ساخت تابوت، کندن مزار و مکان های دفن یا آماده کردن محل سوزاندن اموات، امکان دفن متوفیان را فراهم نمایند.
۲. **فعالیت های معیشتی:** در صورت امکان، ابزار فراهم شده باید متناسب با فعالیت های معیشتی باشد.

۳. **کمک رسانی فنی:** در خانواده هایی که زنان سرپرست خانواده هستند و سایر گروه های آسیب پذیر ممکن است برای ساخت بناهایشان یا تعمیرات دیگر به کمک اعضای خانواده گسترده، همسایگان یا کارگران قراردادی نیاز داشته باشند.

چک لیست پناهگاه، اسکان و اقلام غیر غذایی نیازسنجی اولیه

این فهرست سؤالات به عنوان راهنما و چک لیست برای اطمینان از مناسب بودن اطلاعاتی است که برنامه های تأمین سکونت گاه بعد از بحران را تحت تأثیر قرار می دهد. این فهرست سؤالات قطعی نبوده و در صورت نیاز باید تغییر یافته و مورد استفاده قرار گیرند. اینگونه فرض می شود که اطلاعات مربوط به علل اصلی بروز بحران، شرایط امنیتی، اصول جمعیت شناسی جمعیت آواره و میزبان و افراد کلیدی که باید مورد مشورت قرار گیرند، جداگانه به دست می آید (به استاندارد نیازسنجی اولیه در صفحه ۲۹ مراجعه نمایید).

۱ پناهگاه و اسکان

❖ اطلاعات جمعیت شناسی

- تعداد متوسط افراد یک خانواده چند نفر است؟
- آیا در جامعه آسیب دیده افرادی نظیر کودکان بی سرپرست یا گروه های اقلیت خاص وجود دارند که یک خانواده عادی را تشکیل نمی دهند؟
- چند خانواده بدون پناهگاه یا دارای پناهگاهی با شرایط نامناسب هستند و این افراد در کجا زندگی می کنند؟
- چه تعداد از افرادی که عضو خانواده ها نیستند، بدون پناهگاه یا دارای پناهگاهی با شرایط نامناسب هستند، این افراد در کجا زندگی می کنند؟

❖ خطرات

- خطرات تهدید کننده زندگی به علت نبودن پناهگاه یا نامناسب بودن آن کدامند و چند نفر در معرض خطر قرار دارند؟
- خطرات بالقوه ای که زندگی، سلامت و امنیت جمعیت آسیب دیده را از نظر نیاز به پناهگاه تهدید می کند، کدامند؟
- خطرات بالقوه و تأثیر حضور جمعیت آواره بر جمعیت میزبان کدامند؟
- خطرات احتمالی که زندگی، سلامت و امنیت جمعیت آسیب دیده را در نتیجه تأثیرات مداوم بحران بر تأمین پناهگاه تهدید می کنند، کدامند؟
- گروه های آسیب پذیر جمعیت و همچنین افرادی که از HIV/AIDS رنج می برند، کدامند؟
- خطرات بالقوه تهدید کننده گروه های آسیب پذیر کدامند و چرا؟

❖ فعالیت های خانوادگی

- در پناهگاه های جمعیت آسیب دیده از بحران، چه فعالیت های حمایتی و معیشتی به طور خاص صورت می گیرد و طراحی و فضای این پناهگاه ها چه تأثیری بر فعالیت ها باقی می گذارد؟
- در نواحی اطراف پناهگاه های جمعیت آسیب دیده از بحران چه فعالیت های حمایتی و معیشتی صورت می گیرد و طراحی و فضای این پناهگاه ها چه تأثیری بر فعالیت ها دارد؟

❖ مصالح و طراحی

- چه مصالح یا راه حل های اولیه برای تأمین پناهگاه از سوی افراد آسیب دیده یا عوامل دیگر فراهم شده است؟
- چه مصالحی برای بازسازی پناهگاه ها از مناطق تخریب شده (در صورت امکان) به دست می آید؟
- روش های عمومی ساخت خانه برای جمعیت آواره و جمعیت میزبان و مصالح مختلف برای ایجاد چهارچوب، سقف و دیوارهای خارجی کدامند؟

- چه طرح ها یا مصالحی به طور بالقوه در دسترس بوده و از نظر جمعیت آسیب دیده قابل قبول می باشند؟
- راه حل های اسکان تأمین شده، چگونه می تواند در جهت پاسخگویی یا کاهش بحران فعلی یا بحران های آینده کمک کند.
- پناهگاه ها به طور خاص چگونه و توسط چه کسی ساخته می شود؟
- مصالح ساختمانی به طور خاص چگونه و توسط چه کسی تهیه می شود؟
- چگونه می توان زنان، جوانان و سالمندان را آموزش داده یا از مشارکت آنها برای ساختن پناهگاه های خودشان استفاده نمود، موانع این کار کدامند؟

❖ منابع و محدودیت های محلی

- مصالح، منابع مالی و انسانی خانواده های آسیب دیده و اجتماع کدامند و چه موانعی بر سر راه تأمین نیازهای ضروری اسکان آنها وجود دارد؟
- فرصت ها و محدودیت های موجود در الگوهای مالکیت زمین، کاربری زمین و وجود زمین های خالی، برای کمک به برآوردن نیازهای پناهگاهی ضروری کدامند؟
- فرصت ها و محدودیت های جمعیت میزبان برای اسکان خانواده های آواره در خانه هایشان یا زمین های مجاور کدامند؟
- فرصت ها و محدودیت های استفاده از ساختمان ها و یا ساختارهای موجود تخریب نشده برای اسکان موقت خانواده های آواره کدامند؟
- عوامل محیطی و توپوگرافی مناسب برای استفاده از زمین های خالی موجود جهت اسکان موقت کدامند؟
- شرایط و محدودیت های نفوذ قوانین محلی در گسترش راه حل هایی برای ایجاد پناهگاه کدامند؟

❖ خدمات و تسهیلات ضروری

- میزان آب موجود برای آشامیدن و بهداشت فردی چقدر بوده و فرصت ها و محدودیت های مربوط به تأمین نیازهای بهداشتی پیش بینی شده کدامند؟

- تسهیلات و امکانات بهداشتی (کلینیک های بهداشتی، مدارس، مکان های عبادت و غیره) چگونه اند و فرصت ها و موانع دسترسی به این تسهیلات کدامند؟

❖ تأثیرات جمعیت میزبان و محیط

- علل نگرانی جمعیت میزبان کدامند؟
- موارد سازمان یافته و برنامه ریزی شده برای اسکان خانواده های آواره درون جمعیت میزبان یا سکونت گاه های موقت کدامند؟
- نگرانی های محیطی در خصوص تأمین کمک های ضروری اسکان (مصالح ساختمانی و دسترسی به پناهگاه) و حمایت از خانواده های آواره (سوخت، بهداشت محیط، دفع فضولات، چرای حیوانات در صورت امکان) کدامند؟
- چه فرصت هایی برای ساختن پناهگاه ها و سکونت گاه های محلی و مدیریت ظرفیت ها وجود دارند؟
- چه فرصت هایی برای حمایت معیشتی از طریق تأمین منابع مصالح و ساختن پناهگاه و سکونت گاه وجود دارند؟

۲ اقلام غیر غذایی: پوشاک، وسایل خواب و وسایل خانه

❖ پوشاک و وسایل خواب

- پیش بینی های انجام شده در زمینه پوشاک، پتو و وسایل خواب برای زنان، مردان، کودکان و نوزادان، زنان باردار و شیرده و سالمندان کدامند و چه ملاحظات اجتماعی و فرهنگی در این زمینه وجود دارد؟
- چند نفر از زنان و مردان از همه گروه های سنی و کودکان و نوزادان پوشش، پتو یا وسایل خواب مناسب و کافی ندارند تا بتوانند خود را از شرایط اقلیمی حفظ نموده و سلامت، منزلت و رفاه خود را تضمین نمایند؟
- خطرات مستقیم نبود پوشاک و پتو یا وسایل خواب مناسب کدامند و چند نفر در معرض خطر قرار دارند؟

- چه خطراتی زندگی توأم با سلامت و امنیت فردی جمعیت آسیب دیده از بحران را به دلیل نیاز به پوشاک و پتو و وسایل خواب تهدید می کنند؟
- کدام گروه های اجتماعی بیشتر در معرض خطر قرار دارند و چرا؟ بهترین راه حمایت و توانمندسازی این گروه ها کدامند؟

❖ بهداشت فردی

- قبل از بحران خانواده ها به چه اقدام ضروری برای حفظ بهداشت فردی خود دسترسی دارند؟
- خانواده ها به کدام موارد ضروری دیگر دسترسی ندارند؟
- نیازهای خاص زنان، دختران، کودکان و نوزادان کدامند؟
- دیگر اقدامی که از نظر اجتماعی یا فرهنگی برای حفظ بهداشت و منزلت افراد آسیب دیده لازمند، کدامند؟

❖ پختن و خوردن، اجاق و سوخت

- یک خانواده قبل از بحران به چه وسایلی برای پختن و خوردن دسترسی دارد؟
- چه تعداد از خانواده ها به وسایل آشپزی و خورد و خوارک کافی دسترسی ندارند و چرا؟
- خانواده ها به چه نوع اجاق و وسایل گرمایی دسترسی دارند، پخت و پز در کدام قسمت پناهگاه موجود و محیط اطراف آن صورت می گیرد و چه سوختی مصرف می شود؟
- چند خانواده برای پخت و پز و تأمین گرما به اجاق دسترسی ندارند و چرا؟
- چند خانواده برای پخت و پز و تأمین گرما به سوخت کافی دسترسی ندارند و چرا؟
- چه فرصت ها و موانعی، خصوصاً از نظر محیطی، در تأمین ذخایر سوخت کافی برای خانواده های آواره و جوامع میزبان وجود دارد؟
- تأثیر منابع سوختی کافی بر زنان آواره چیست؟
- چه مصارف فرهنگی و متداولی و چه تدابیر امنیتی باید مد نظر قرار گیرد؟

❖ ابزار و تجهیزات

- خانواده ها باید به چه ابزار اولیه ای برای ساخت، نگهداری یا تعمیر پناهگاه های خود دسترسی داشته باشند؟
- چه فعالیت های حمایتی معیشتی به عنوان ابزار ساده برای ساخت پناهگاه ها، نگهداری و تعمیر آن شود، استفاده کرد؟
- آیا شرایط اقلیمی یا محیط طبیعی به یک لایه خاص برای حفظ استانداردهای بهداشت و منزلت افراد نیاز دارد و از چه مصالح مناسبی برای امر می توان استفاده نمود؟
- چه اقداماتی برای کنترل ناقلان بیماری، خصوصاً تهیه پشه بند باید صورت گیرد تا سلامت و رفاه خانواده ها را تضمین نماید؟

○ مراجع

ضمن تشکر فراوان از برنامه Forced Migration Online، مرکز مطالعات پناهندگان دانشگاه آکسفورد، بسیاری از این اسناد مجوز چاپ دریافت نموده و در سایت اینترنتی این کتاب به آدرس ذیل ثبت شده اند. <http://www.forcedmigration.org> <http://www.forcedmigration.org>

○ ابزار قانونی بین المللی

The Right to Adequate Housing (Article 11 (1) of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), CECSR General Comment 4, 12 December 1991. Committee on Economic, Social and Cultural Rights.

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (1981); Article 14 (2) (h).

Convention on the Rights of the Child (1990); Article 27 (3).

International Convention Relating to the Status of Refugees (1951), Article 21.

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (1969), Article 5 (e) (iii).

International Convention Relating to the Status of Refugees (1951), Article 21.

Universal Declaration of Human Rights (1948), Article 25.

○ ابزار عمومی

Chalindar, A (1998), *Good Practice Review 6: Temporary Human Settlement Planning for Displaced Populations in Emergencies*. Overseas Development Institute/Relief and Rehabilitation Network. London.

Davis, I (1978), *Shelter After Disaster*. Oxford Polytechnic Press.

Davis, J and Lambert, R (1995), *Engineering in Emergencies: A Practical Guide for Relief Workers*. RedR/IT Publications. London.

Hamdi, N (1995), *Housing Without Houses: Participation, Flexibility, Enablement*. IT Publications, London.

ICRC (2002), *Emergency Items Catalogue*. ICRC. Geneva.

Kelly, C (2002), *Guidelines in Rapid Environment Impact Assessment in Disasters*. Benefit Hazard Research Center, University College London.

MSF (1997), *Guide of Kits and Emergency Items. Decision- Maker Guide. Fourth English Edition*. Medecins Sans Frontieres. Belgium.

Shelterproject.org (2004), *Guidelines for the Transitional Settlement of Displaced Populations*. Cambridge.

UNDP, (1995) *Emergency Relief Items, Compendium of Generic Specifications. Vol 1: Telecommunications, Shelter and Housing, Water Supply, Food, Sanitation and Hygiene, Materials Handling, Power Supply*. Inter- Agency Procurement Services Office, UNDP. Copenhagen.

UNDRO (1982), *Shelter After Disaster: Guidelines for Assistance*. UNDRO. Geneva.

UNHCR (1996), *Environmental Guidelines*. UNHCR. Geneva.

UNHCR (2002), *Environmental Considerations in the Life Cycle of Refugee Camps*. UNHCR. Geneva.

UNHCR (1993), *First International Workshop on Improved Shelter Response and Environment for Refugees*. UNHCR. Geneva.

UNHCR (1991), *Guidelines on the Protection of Refugee Women*. UNHCR. Geneva.

UNHCR (1999), *Handbook for Emergencies*. UNHCR. Geneva.

UNHCR (2001), *Policy for Older Refugees: A Resource for the Refugee Community*. UNHCR. Geneva.

UNHCR (1998), *Refugee Operations and Environmental Management: Key Principles of Decision- Making*. UNHCR. Geneva.

UNHCR (1995), *Sexual Violence Against Refugees*. UNHCR. Geneva.

USAID (1994), *Field Operations Guide for Disaster Assessment and Response*. Office of Foreign Disaster Assistance, USAID.

Zetter, R (1995), *Shelter Provision and Settlement Policies for Refugees: A State of the Art Review*. Studies on Emergency and Disaster Relief No. 2. Noriska Afrikainstitutet. Sweden.

Zetter, R, Hamdi, N and Ferretti, S (2003), *From Roofs to Reintegration*. Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC). Geneva.

فصل چهارم : حداقل استانداردها در تأمین پناهگاه ، اسکان و موارد غیر غذایی